

Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár
Politika, Közigazgatás- és Kommunikációtudományi Kar

Egyetemi év: 2017-2018
I. félév

I. Általános információk az előadásokról, szemináriumokról, szak- vagy laborgyakorlatokról

Tantárgy neve: Átmenet és demokratizálódás Kelet-Közép-Európában
Kódszám:
Kreditszám:
Helyszín:
Órarend:

II. Az előadás, szeminárium, szak- vagy laborgyakorlat tituláris oktatója

Név, tudományos fokozat: Dr. Pálffy Zoltán, adjunktus
Elérhetőség (e-mail cím, esetleg telefonszám): palfy@fspac.ro
Fogadási óra:

III. A tantárgy leírása:

Az előadások és szemináriumok célja releváns történelmi témák elemzése a két régió társadalmi, politikai és etnikai változóinak kontextusában, olyan összehasonlító értelmezési keretben, amely a lehetőségek szerint túlmegegy egyes országok szembeállításán. A témák megválasztása Közép- és Délkelet-Európa lényeges társadalmi-politikai jelenségeinek illetve folyamatainak pontosabb behatárolását és jobb megértését célozza.

Hogy a politológus-diákok speciális igényeinek jobban megfeleljen, az előadássorozat interdiszciplináris jellegű abban, hogy hangsúlyozza a történelemnek, mint tudományos szakterületnek a politikához való viszonyát, illetve kidomborítja a hatalmi politikának és az azt szolgáló ideológiáknak a történelmi narratívák megalkotása során érvényesülő torzító hatásait. Ilyen értelemben az előadássorozat a történelem olyan alternatív olvasata kíván lenni, mely túlmutat a szakterület illetve az ott megnyilvánuló nemzetcentrikus értelmezések "hagyományos" keretein.

Az előadás-szeminárium elrendezés ez esetben az adott témák és problémák párhuzamos értékelését igyekszik megvalósítani. Míg az előadások az idevágó nyugati szakirodalom és az abban érvényesülő értelmezések foglatát adják, a szemináriumok esettanulmány-jellegű témái és olvasmányanyaga mélyebb betekintést adnak az egyes, gyakran egymással ütköző regionális alapú felfogások és öndefiníciók szövevényébe adnak majd mélyebb betekintést. Természetesen mindkét esetben egyaránt rendelkezésre áll nem csak angol, de anyanyelvű szakirodalom is.

Végül, de nem utolsó sorban: az előadássorozat az idevágó történelmi témák és olvasmányok nyitott, kritikai jellegű kezelésére ösztönöz. Igyekszik lebontani a felmerülő előítéleteket, félreértelmezéseket és a belőlük fakadó ellenséges érzületeket, megpróbálkozik a historiográfia egy nem államcentrikus olvasatával.

Kulcsfogalmak: Közép-Európa, Délkelet-Európa mint történelmi régiók, Kisantant és revizionizmus, államnemzet és kisebbség, antiszemitizmus, jobboldali (és baloldali) radikalizmus, szovjet kommunizmus, nemzeti kommunizmus, reformkommunizmus,

totalitarizmus, totális állam, egypártrendszer, pártállam, legitimitás, (antikommunista) forradalom, hatalomváltás, átmenet, demokrácia, demokratizálódás

IV. Kötelező könyvészet:

Antohi, Sorin és Vladimir Tismaneanu. *Between Past and Future. The revolutions of 1989 and their aftermath.* Budapest: CEU Press, 2000.

Berend, T. Iván. *Terelőúton. Közép-és Kelet-Európa 1944-1990.* Budapest: Vince Kiadó, 1999.

Dahl, A. Robert. *A pluralista demokrácia dilemmái.* Budapest: Osiris, 1996.

Janos, Andrew C. *Haladás, hanyatlás, hegemonia Kelet-Közép-Európában.* Budapest: Helikon Kiadó, 2000. (a korszakra vonatkozó részek)

Micgiel, John S., ed. *State and Nation-Building in East Central Europe: Contemporary Perspectives.* New York: Institute on East Central Europe, 1996.

Pándi, Lajos, ed. *A Kelet-Európai diktatúrák bukása 1985-1990 (Kronológia, dokumentumok, bibliográfia); Függetlenség, 1991-1992.* (második kiadás). Szeged: 1993.

Soulet, Jean-Francois. *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 pînă în zilele noastre.* Jași: Polirom, 1998.

Stokes, Gale. *Three Eras of Political Change In Eastern Europe.* Oxford: Oxford University Press, 1997.

V. Az előadások, szemináriumok, részfelmérések/parciális vizsgák, elvégzendő feladatok részletes terve/beosztása:

1. HÉT: Közép-Európa, Délkelet-Európa. A két történelmi régió identitását illető meghatározások és kérdések. Habsburg és oszmán örökség.

Schöpflin, George. "Central Europe: Definitions Old and New." In *In Search of Central Europe*, edited by George Schöpflin and Nancy Wood. Cambridge: Polity Press, 1989. 7-30.

Szűcs, Jenő. "Vázlat Európa három történelmi régiójáról." In *Bibó emlékkönyv*, vol. 1, edited by Pál Réz. Budapest: Századvég Kiadó, 1991.

Todorova, Maria. *Imagining the Balkans.* New York: Oxford University Press, 1997. 116-191.

További olvasmányok:

Bibó, István. *A Kelet-Európai kisállamok nyomorúsága.* [The distress of Eastern European small states] Bukarest: Gordius/Kriterion, 1994. 34-81.

2. HÉT: Nemzetépítés az első világháború utáni új államokban. "Balkáni" és "közép-európai" hagyományok a belügyekben.

Barabás, Endre. "A magyar és a román kultúrpolitika irányai." In *Jancsó Benedek Emlékkönyv* [Benedek Jancsó Memorial Book], edited by Miklós Asztalos. Budapest: Erdélyi Fiatalok Egyesülete, 1931.

Clarke, James. "Education and National Consciousness in the Balkans." In *The Pen and the Sword: Studies in Bulgarian History*, edited by Dennis Hupchik. Boulder: East European Monographs, 1988. 24-57.

Gellner, Ernest. "Ethnicity and Faith in Eastern Europe." In *Eastern Europe ... Central Europe ... Europe*, edited by Stephen R Groubard. Boulder, USA: Westview Press, 1991. 267-283.

További olvasmányok:

Livezeanu, Irina. *Cultural Politics in Greater Romania; Regionalism, Nation Building, and Ethnic Struggle, 1918-1930.* London: Cornell University Press, 1995. 29-49, 211-245.

3. HÉT: Antiszemitizmus, idegengyűlölet és a "konzervatív rend"; Revansizmus, jobboldali radikalizmus

Janos, Andrew C. "The One-Party State and Social Mobilization: East Europe Between the Wars." In

Authoritarian Politics in Modern Society, edited by Samuel Huntington and Clement Moore. New York and London: 1970. 204-235.

Ormos, Mária. *Nácizmus - fasizmus*. [Nazizm, Fascism] Budapest: Magvető, 1987. 238-287, 287-308.

További olvasmányok:

Kovács, Mária M. *Liberal Professions and Illiberal Politics; Hungary from the Habsburgs to the Holocaust*. New York: Oxford University Press, 1994. 49-65, 82-102.

Szarka, László. "Revízió és kisebbségvédelem?" [Revisionism and minority protection?]. *História* no. 2 (1993): 23-25.

4. HÉT: ***Szovjet kötelékben a negyvenes és az ötvenes években. A 'hidegháborús Kelet-Európa', mint ütközési zóna Nyugat-Európa és a Szovjetunió között.***

Berend, Iván T. *Central and Eastern Europe, 1944-1993: Detour from the periphery to the periphery*. Cambridge: University Press, 1996. 3-39.

Seton-Watson, Hugh. *Nationalism and Communism. Essays, 1946-1963*. New York: Frederick and Praeger, 1964. 3-36, 85-119, 173-193.

Pearson, Raymond. "The Geopolitics of People-Power: The Pursuit of the Nation-State in East-Central Europe." *Journal of International Affairs*, (Winter, 1992).

További olvasmányok:

Lewis, Paul G. *Central Europe Since 1945*. London: Longman, 1994. 1-76.

Borsody, István. *Az új Közép-Európa. Két világháború és ami utána következett*. Translated/edited by Ferenc Miszlivetz. Szombathely: Savaria University Press, 1998. 137-188.

5. HÉT: ***A nemzeti kommunizmus változatai. Az autochton kommunizmus és a gazdasági önállóság 'déli' és 'északi' mintái. Küzdelem a legitimitásért.***

Gábor, Mózes P. "A bizantinizmus élő hagyományai - A sztálinizmus eszmetörténeti háttéréről." In *Sztálinizmus és desztalinizáció Magyarországon. Felszámolták-e a szovjet rendszert? Politikai tanulmányok*, edited by Bálint Balla. Budapest, 1990. 37-63.

Ludanyi, Andrew. "Socialist Patriotism and National Minorities: A Comparison of the Yugoslav and Romanian Theory and Practice." In *Society in Change. Studies in Honor of Béla K. király*, edited by Béla Várdy, Steven and Ágnes Huszár Várdy. Boulder: Eastern European Monographs, 1983. 557-585.

További olvasmányok:

Jowitt, Kenneth, ed. *Revolutionary Breakthrough and National Development: The Case of Romania, 1944-1965*. Berkeley, 1978. 1-73, 231-293.

Szelényi, Iván. "Társadalmi egyenlőtlenségek az államszocialista redisztributív gazdaságokban." In *Magyarország társadalomtörténete (1945-1989)* vol. 1., edited by Nikosz Fokasz and Antal Örkény. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó, 1998. pp. 308-320.

6. HÉT: ***Kelet-Európa antikommunista forradalmi - vesztesek rövid, győztesek hosszú távon? (Lengyelország, Magyarország, Csehszlovákia).***

Fejtő, Francois. *A History of the Peoples Democracies. Eastern Europe Since Stalin*. London: Pall Mall Press, 1971. 47-83, 134-171, 188-207.

Borsody, István. *Az új Közép-Európa. Két világháború és ami utána következett*. Translated/edited by Ferenc Miszlivetz. Szombathely: Savaria University Press, 1998. 188-199, 208-225.

További olvasmányok:

Rothschild, Joseph. *Return to Diversity. A Political History of East Europe Since World War II*. New York: Oxford University Press, 1989. 3-125.

7. HÉT: ***Totalitárius és nyitásra törekvő rezsimek a hetvenes-nyolcvanas években. A szovjet szocialista rendszer reformjára tett kísérletek és hatásuk a térségre.***

DeLuca, Anthony R. "The Impact of Gorbachev's 'New Thinking' on Eastern Europe." In *Romania, Culture, and Nationalism: A Tribute to Radu Florescu*, edited by Anthony R. DeLuca and Paul D. Quinlan. Boulder, USA: East European Monographs, 1998. 127-141.

Lukic, Reno, Lynch, Allen. *Europe From the Balkans to the Urals. The Disintegration of Yugoslavia and the Soviet Union*. Oxford: Oxford University Press, 1996. 12-37, 57-79, 144-174.

Heller, Ágnes. "A kommunizmus vége." *Európai Szemle* no. 3 (1990): 29-39.

További olvasmányok:

Szelényi, Iván. "Social and Political Landscape, Central Europe, Fall 1990." In *Eastern Europe In Revolution*, edited by Ivo Banac. Ithaca and London: Cornell University Press, 1992. 225-243.

8. HÉT: *Az eddigi témák rendszerező áttekintése. Zárthelyi kisdolgozat. Háziolgozat-témák bejelentése.*

9. HÉT *Az '1989-es fordulat'. Békés hatalomváltások és forradalmak. A múlt örökségének aktivizálódása: szociális reformizmus, politikai revizionizmus.*

Banac, Ivo. "Post-Communism and Post-Yugoslavism: The Yugoslav Non-Revolutions of 1989-1990." In *Eastern Europe In Revolution*, edited by Ivo Banac. Ithaca and London: Cornell University Press, 1992. 168-182.

Brubaker, Rogers, "Ártalmas állítások. Mítoszok és tévkepzetek a nacionalizmus-kutatásban." *Beszélő*, 3 (Oktober 1996): 24 - 63.

Sugar, Peter. "Nationalism, the Victorious Ideology." In *Eastern European Nationalism in the Twentieth Century*, edited by Peter Sugar. Washington: The American University Press, 1995.

További olvasmányok:

Berend, Iván T. "Egy történelmi bukás okai." *Európai Szemle* no. 2 (1990): 19-33.

Ash, Timothy Garton. "Az igazság éve Kelet-Európában." *Valóság* no. 6 (1990): 17-29.

10. HÉT: *Posztkommunista radikális nacionalizmus. A jugoszláv konfliktus-sorozat és a cseh-szlovák szakadás.*

Roessingh, Martinj A. *Ethnonationalism and Political Systems in Europe. A State of Tension*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 1996. 97-142, 231-275.

Walker, Jennone. "Regional Organizations and Ethnic Conflict." In *Central and Eastern Europe: The Challenge of Transition*, edited by Regina Cowen Karp. Oxford: Oxford University Press, 1993. 45-69.

További olvasmányok:

Crnobrnja, Mihailo. "Intelligentsia and Nationalism in the Yugoslav Drama." In *Europe: Central and East*, edited by Marguerite Mendell and Klaus Nielsen. New York: Black Rose Books, 1995. 131-142.

Brzezinski, Zbigniew. "Nacionalizmus és kommunista korszak után." *Európai Szemle* no. 1 (1990): 89-107.

11. HÉT: *Békés középutak. Nemzeti ujjaéledés és integratív törekvések.*

Bunce, Valerie. "The Visegrad Group: Regional Cooperation and Integration in Post-Communist Europe." In *Mittleuropa: Between Europe and Germany*, edited by Peter Katzenstein. Providence, Oxford: Berghahn Books, 1997. 240-285.

Lewis, Paul G. "East-Central Europe: The Czech Republic, Slovakia, Hungary and Poland." In *Developments in Central and Eastern European Politics*, edited by Stephen White, Judy Batt and Paul G. Lewis. Houndmills: The Macmillan Press Ltd., 1998. 23-43.

Szelényi, Iván. "Kelet-Európa az átmenet korszakában - Úton a szocialista vegyesgazdaság felé?" In *Új osztály, állam, politika*. Budapest: Európa, 1990. 401-432.

További olvasmányok:

Borsi, Kálmán Béla. "Román lehetőségkeret - Magyar külpolitika." In *A békétlenség stádiumai*. Budapest: Osiris, 1999. 233-299.

12. HÉT: *A nyugati típusú demokratikus berendezkedést célzó átmenet változói: Politikai intézmények összehasonlító keretben.*

Ascherson, Neil. "1989 in Eastern Europe: Constitutional Representative Government as a 'Return to Normality'?" In *Democracy. The Unfinished Journey, 508 BC to ad 1993*, edited by John Dunn. Oxford: Oxford University Press, 1992. 155-189. In *Democracy. The Unfinished Journey, 508 BC to ad 1993*, edited by John Dunn. Oxford: Oxford University Press, 1992. 221-239.

Batt, Judy, Wolczuk, Katarzyna. "Redefining the State: The Constitutional Process." In *Developments in Central and Eastern European Politics*, edited by Stephen White, Judy Batt and Paul G. Lewis.

Houndmills: The Macmillan Press Ltd., 1998. 83-103.
Bozóki, András. "A magyar átmenet összehasonlító nézőpontból." In *Magyarország társadalomtörténete (1945-1989). Válogatott tanulmányok*. vol. II., edited by Nikosz Fokasz and Antal Örkény. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó, 1999. 457-476.

További olvasmányok:

Gallagher, Tom. "The Balkans: Bulgaria, Romania, Albania and the Former Yugoslavia." In *Developments in Central and Eastern European Politics*, edited by Stephen White, Judy Batt and Paul G. Lewis. Houndmills: The Macmillan Press Ltd., 1998. 43-59.

13. HÉT: ***Szociálpolitika Kelet- és Közép-Európában***

Barr, Nicholas Barr, ed. *Labor Markets and Social Policy in Central and Eastern Europe*. Oxford: Oxford University Press, 1994.

Szelényi, Iván, and R. Manchim. "Social Policy under State Socialism: Market Redistribution and Social Inequalities in East European Socialist Countries." In *Stagnation and Renewal in Social Policy*, edited by G. Esping-Anderson and M. Rein. New York: Sharpe, 1987.

14. HÉT: ***Visszatekintés: Rendezetlen múlt, bizonytalan jelen. Új geopolitika felé?***

Lampe, John R. "Southeastern Europe and the Legacy of Insecurity." In *Problems of Balkan Security. Southeastern Europe in the 1990s*, edited by Paul S. Shoup. Washington D. C.: The Wilson Center Press, 1990. 63-88.

Pearson, Raymond. "Empire, War and the Nation-State in East-Central Europe." In *Contemporary Nationalism in East Central Europe*, edited by Paul Latawski. Houndmills: St. Martin's Press, 1995. 25-41.

Rose, Richard. "Prospects for Democracy in Postcommunist Europe." In *Developments in Central and Eastern European Politics*, edited by Stephen White, Judy Batt and Paul G. Lewis. Houndmills: The Macmillan Press Ltd., 1998. 276-296.

További olvasmányok:

Schöpflin, George. "Culture and Identity in Post-Communist Europe." In *Developments in East European Politics*, edited by Stephen White, Judy Bratt and Paul G. Lewis. Houndmills: The Macmillan Press Ltd., 1993. 16-36.

Házidolgozat-témák véglegesítése (közös megbeszélése), szakirodalmi útmutatás.

VI. **Felmérés/értékelés módja:**

A szemeszter munkaprogramjában az alábbi elvárások szerepelnek:

- zárthelyi kidolgozat, mely a már soravett témákra alapul (a végosztályzat 20 százaléka);
- félév végi vizsga, a vizsgaszesszióban beadandó otthoni dolgozat formájában, melynek témáját a diák egyénileg választja, az egyes témák a az erre kijelölt szemináriumon közös megbeszélésre kerülnek (a végosztályzat 50 százaléka);
- a résztvevők teljesítményének értékelése során a fennmaradó 30 százalékot a szemináriumi tevékenység képezi.

Az esetleges pótvizsga feltételei ugyanezek, azaz a zárthelyi kidolgozatra és szemináriumi tevékenységre kapott értékelés a pótvizsgára is érvényben marad.

VII. **Szervezési részletek, kivételes esetek kezelése:**

A szemináriumok olvasmányanyagából lehetőség szerint fénymásolatok készülnek, melyeket a résztvevők mindegyike kézhez kap. Ugyanakkor az esetleges nyelvi nehézségek áthidalására, valamint egy átfogóbb összehasonlító keret biztosítására s nem kevésbé az egyéni érdeklődés kielégítése céljából *alternatív bibliográfia* is rendelkezésre áll. Ebből a körülményeknek és az egyes diákok elvárásainak megfelelően válogathatóak ki a megfelelő tételek.

Az adott félév végén leteendő vizsga érdekében a diákok a szemináriumok 70%-ra, de az előadásoknak is mintegy 50%-ra kötelesek eljárni. Kivételes esetben a hiányzásokat pluszmunkával (pl. jegyzetek, írásbeli olvasmánybeszámoló készítése) pótolni lehet, de csakis akkor, ha az óralátogatás egyéni körülményeit az adott diák félév elején tisztázza a tanárral. A plágiumra vonatkozóan a diákok figyelmébe ajánljuk Szász

Alpár Zoltán belső használatra szánt részletes eligazítását, egyben azt is, hogy a plagizálást a házidolgozatra való különös tekintettel az egyetemi szabályzatnak megfelelő szigorral büntetjük.

VIII. Választható/opcionális könyvészet:

A Kelet-Európai változásokról KÜLPOLITIKA no. 2 (1990), (tematikus szám).

Colțescu, Gabriela (koord.). *Vocabular pentru societăți plurale. A plurális társadalmak szótára.* Jași: Polirom, 2005.

Fehér, Ferenc, and Ágnes Heller. *Jalta után. Kelet-Európa hosszú forradalma Jalta ellen.* Budapest: Kossuth, 1990.

Halecki, Oscar. *A Nyugati civilizáció peremén. Kelet-Közép-Európa története.* Budapest: Osiris-Századvég, 1995

Hankiss, Elemér. *Kelet-Európai alternatívák.* Budapest: Közgazdasági Kiadó, 1989.

Janos, Andrew C. *Czechoslovakia and Yugoslavia: Ethnic Conflict and the Dissolution of Multiethnic States.* Berkeley: University of California, 1997.

Lendvai, Paul. *Eagles in Cowbeds. Nationalism and Communism in the Balkans.* New York: Doubleday, 1969.

Roskin, Michael G. *The Rebirth of East Europe.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1991.

Roucek, Joseph S., and Kenneth W. Lottich. *Behind the Iron Curtain. East European Nationalisms and Education.* Caldwell, Idaho: The Caxton Printers Ltd., 1964.

Vajda, Mihály. "Orosz szocializmus Közép-Európában." *Századvég* (Füzetek 4.), 1989.